

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví
Informační věda

Autoreferát (teze) disertační práce

Mgr. Andrea Jelínková

Hebrejský knihtisk na Moravě 1753–1803
Hebrew Printing in Moravia 1753–1803

Vedoucí práce doc. PhDr. Petr Voit, CSc.

2024

Téma práce a její cíle

Disertační práce se věnuje hebrejské tiskárně rodiny Neumannovy a později Josefa Rossmanna, která byla, pomineme-li krátkou zastávku Jicchaka Prostitze v Prostějově mezi lety 1602–1605, jedinou déle činnou tiskárnou hebrejských knih na Moravě. Dílna založená židovským konvertitou ke katolické víře a později vedená křesťany pracovala v letech 1753–1803 v Brně a krátce také v Mikulově (1767–1778). Období, kdy tato malá lokální dílna existovala, je považováno za dobu všeobecného úpadku hebrejského knihtisku ve střední Evropě. Význam a dosah dílny byl spíš marginální; i z tohoto důvodu je moravský hebrejský knihtisk, na rozdíl od hebrejského knihtisku v Praze, tématem dosud málo a nedostatečně probádaným.

Primárním cílem mé práce je předložit historicko-analytickou studii, která nahlédne moravský hebrejský knihtisk a židovskou knižní kulturu na Moravě ve druhé polovině 18. století z širší perspektivy. Materiálovým východiskem práce je kompletní bibliografický soupis a analytický popis celkem 108 edic hebraik vydaných v Brně a Mikulově.

Studie přehledně a zevrubně popisuje dějiny tiskárny a představuje osoby s její činností spojené. Věnuje se také cenzuře a regulaci hebrejského knihtisku a knižního obchodu na Moravě. Vzhledem k tomu, že se původně čistě hebrejská dílna později rozdělila na dvě samostatné tiskárny, hebrejskou a nehebrejskou, část práce představí i neumannovskou produkci v němčině, latině a češtině. Práce dále přibližuje okruh autorů a nakladatelů, osvětluje nakladatelskou strategii tiskárny a zkoumá tiskařskou produkci z hlediska žánru, témat a jazyka. Výsledky průzkumu tiskařské produkce jsou následně vyhodnoceny a interpretovány s ohledem na dobovou situaci hebrejského knihtisku v českých zemích, resp. habsburské monarchii, i historický a společenský kontext. Práce se zaměřuje i na to, do jaké míry se v produkci moravské tiskárny odrážejí soudobé společenské změny dané vnějšími okolnostmi, zejména legislativou, i vnitřní změny, jimiž procházela židovská společnost na úrovni kulturní a jazykové. Výsledkem výzkumu je komplexní diachronní studie, která přináší nový pohled na hebrejský knihtisk na Moravě.

Výzkumné otázky

Neumannovská a později Rossmannova hebrejská tiskárna neměla ve své době na Moravě konkurenci, využívala monopol na tisk i (zásadně omezený) dovoz, přesto neprosperovala a tiskla s velkými výkyvy. Existují sice doklady o tom, že dílna měla určité obchodní ambice a plánovala vstup na širší trh, ty ovšem z různých důvodů nenaplnila. Zkoumám proto příčiny

tohoto nezdaru i to, zda vyplývaly z okolností vnitřních (nedostatečné financování, nefunkční strategie tiskárny), nebo vnějších (legislativa, nepříznivá dobová situace, cílové publikum).

Zamýšlím se také nad vztahem hebrejské tiskárny a moravských Židů. Pracovala primárně pro místní Židy, nebo svou produkcí mířila i jinam; byla její produkce regionální nebo univerzální? Zakladatel tiskárny byl konvertita a dílna pracovala ve městě, kde Židé prakticky nežili. Z přehledu její produkce je zřejmé, že dílna tiskla převážně liturgii (modlitební knihy různého typu) a halachu (nábožensko-právní literaturu). Liturgie byla primárním zdrojem příjmů všech tehdejších – nejen hebrejských – tiskáren a nábožensko-právní literatura směřovala k jasně vymezenému okruhu recipientů (rabíni, učenci, studenti). Tyto dva nejfrekventovanější publikační okruhy (žánry) byly základem produkce moravské hebrejské tiskárny a lze tedy říci, že reflektovaly potřeby moravských Židů. Přesahovala ovšem liturgická literatura z moravské tiskárny běžné standardy a zohledňovala místní zvyklosti?

Hlubší průzkum si zaslouží i nábožensko-právní literatura: je spojena – autorsky či jinak – s místními učenci, k jejichž okruhu především mířila? Vycházela v tiskárně díla soudobých či tradičních autorit? Vedle liturgie a náboženského práva tiskla dílna také náboženskou vzdělávací literaturu, etiku a filozofii nebo naučné spisy v hebrejštině, jidiš i jüdischdeutsch, případně v němčině tištěné hebrejskými literami; část této produkce byla ovlivněna židovským osvícenstvím – haskalou. Na rozdíl od liturgie a halachy však není zcela zřejmé, kdo vydání tohoto typu produkce inicioval, ani komu byla určena.

Zabývám se i ekonomikou knihtisku a nakladatelskými strategiemi dílny. Majitelé tiskárny byli křesťané a měli na výběr textů k vydání pouze omezený vliv. Je tedy třeba předpokládat určitý „redakční okruh“ sdružený kolem hebrejské tiskárny, díky němuž udržovala propojení s klienty – autory, nakladateli a ostatně i recipienty. Kdo byli tito kmenoví spolupracovníci tiskárny, jaká byla jejich role a vliv na chod dílny? Podobná otázka směřuje i k autorům, a to především soudobým, kteří v Brně a Mikulově publikovali. Jejich motivace sleduji skrze paratexty a zamýšlím se dále nad tím, zda dílna jejich potenciál využila.

Zaměřuji se rovněž na vztah státních institucí a tiskárny. Knihotisk obecně představoval pro osvícenského panovníka nástroj vzdělání nižších společenských vrstev. Tehdejší státní politika vůči Židům se vyznačovala úsilím o jejich kultivaci a vyšší vzdělanost, v dobovém diskursu „zlepšení Židů“ (*Verbesserung der Juden*), které mělo vést k jejich lepší využitelnosti pro stát. Kultivace měla být zajištěna zavedením povinné školní docházky a sekulární výuky, dále zrušením některých ekonomických a profesních omezení i jazykovými nařízeními. Tento

osvícenský a vůči Židům utilitární postoj státních institucí se projevil i v knihtisku: stát měl sice zájem na tom, aby v zemi fungovaly hebrejské tiskárny, ale pouze z ekonomických a praktických důvodů. Podpora hebrejské tiskárny ze strany státních institucí byla tedy omezená a účelová. Mohl ovšem stát podpořit či ovlivnit určitý typ produkce, např. tisk osvícenské literatury, který vyhovoval představám osvícenských státních úředníků o vhodné četbě pro Židy?

Metodologie a struktura práce

Práce navazuje na starší výzkum, vychází však z metodologického přístupu moderní knihovnědy a jejích výzkumných paradigmat, která opouštějí čistě bibliografický pohled na materiální podobu textu a přesouvají se k sociálně orientovanému studiu knihy. Můj výzkum je tedy zaměřen na osoby spojené s tištěním a vydáváním hebrejských knih na Moravě – tiskaře, korektory, editory a další spolupracovníky tiskárny. Věnuji se podrobně i autorům a nakladatelům a beru v úvahu také potenciální recipienty. Z této perspektivy hebrejský knihtisk na Moravě dosud nebyl nahlížen: starší publikované studie se mu věnovaly především souhrnně a z historického pohledu, případně řešily dílčí témata. Má práce vychází z primárních pramenů (celkem 108 edic moravských hebraik tištěných v hebrejštině, jidiš, jüdischdeutsch a němčině hebrejskými literami, resp. jejich kombinací), využívá také archivní prameny a moderní sekundární literaturu.

Zdrojem pro sestavení soupisu brněnských a mikulovských hebraik byla komplexní rešerše založená na excerpci hebrejských bibliografií, specializovaných bibliografií moravského knihtisku, tematických bibliografií, tištěných i elektronických katalogů. Systematicky jsem excerpovala lístkový katalog knihovny Židovského muzea v Praze a rukopisný katalog hebraik původní knihovny Židovské obce v Praze, která je dnes součástí knihovny Židovského muzea v Praze. Jednotlivé edice jsou popsány podle dochovaného exempláře, výjimečně podle digitální kopie. Popis vychází z metodologie popisu cizojazyčných bohemikálních tisků, kterou upravuji s ohledem na specifika hebrejských tisků. Tato chronologicky řazená retrospektivní bibliografie moravských hebraik obsahuje kompletní bibliografické údaje, žánrové a tematické kategorie, haskamot (rabínské aprobace), typologicko-typografický rozbor včetně popisu dekoru, přehled dochovaných exemplářů, rozpis rámcových částí knihy, resumé paratextů a poznámky k dílu a provenienci exemplářů.

Práci otvírá úvod, jenž nastiňuje téma práce a výzkumné otázky; metodologické přístupy, přehled dosavadní literatury včetně jejího zhodnocení, použité prameny a také očekávané cíle

práce jsou představeny v kapitole věnované metodologii. Vlastní text práce je rozdělen do tří hlavních částí – Lidé (I), Texty (II), Knihy (III), jež jsou dále členěny do celkem čtrnácti kapitol, doplněných dvěma přílohami. Část nazvanou Lidé otvírá kapitola obsahující historický přehled hebrejského knihtisku na Moravě zaměřený na jednotlivé tiskaře, kteří dílnu postupně vedli: v letech 1753–1760 zakladatel František Josef Neumann, 1761–1780 vdova Anna Františka Neumannová se synem Františkem Leopoldem, 1781–1797 Josef Karel Neumann a v letech 1797–1803 Josef Rossmann. V této části práce je shrnuta i soudobá situace knihtisku v habsburské monarchii a její proměny s ohledem na tehdejší legislativu. Navazující kapitola se věnuje hebrejské cenzuře a knižnímu obchodu; je zde podrobně a na základě studia archivních dokumentů přiblížena cenzurní aféra tiskaře Neumanna z roku 1755 i s jejími konsekvencemi, a dále i knižní obchod na Moravě a jeho regulace. Další kapitola se zaměřuje na personál dílny: sazeče, korektory a editory; nakladatelům, jejich strategiím a různým způsobům vydávání hebraik na Moravě je věnována následující kapitola. Na ni navazuje kapitola věnovaná *haskamot*, rabínským aprobacím, jež úzce souvisejí s vydáváním hebrejských knih. Tuto část práce uzavírá kapitola, v níž jsou představeni autoři, kteří své spisy na Moravě publikovali, se zvláštním zřetelem na žijící moravské autory. Druhá část práce nazvaná Texty podrobně analyzuje moravskou produkci z hlediska žánrového a jazykového, a dále se zamýšlí i nad potenciálními čtenáři. Závěr této části práce pak nabízí nový pohled na hebrejský knihtisk na Moravě, založený na analýze primárních pramenů a na srovnání se soudobým knihtiskem. Základ třetí části práce nazvané Knihy tvoří bibliografický soupis a analytický popis 108 edic hebraik vytištěných na Moravě v letech 1754–1803, doplněný stručnými kapitolami o písmu a dekoru moravských tisků. Ty jsou úvodem ke dvěma přílohám práce – kompletnímu katalogu knižního dekoru používaného v moravských hebrejských tiscích a výběrovému přehledu písma.

Hlavní výsledky práce

Cíle práce a její hlavní výsledky jsou v zásadě dva. Prvním je popsat dějiny moravské hebrejské tiskárny a představit její tiskařskou produkci v širších souvislostech. Předkládaná studie se zaměřuje na hebrejskou tiskárnu na Moravě, současně přitom vypovídá i o soudobé regionální židovské knižní kultuře nahlížené skrze její tvůrce (tiskaře i autory) a potenciální příjemce (čtenářské okruhy). Studie částečně nabízí i srovnání s obecným knihtiskem v českých zemích křesťanským a s produkcí nejbližších hebrejských dílen (Praha, Vídeň). Druhým cílem je vytvoření co nejúplnější bibliografie celkem 108 edic v hebrejštině, jidiš, jüdischdeutsch a

němčině tištěné hebrejským písmem z Brna a Mikulova včetně jejich bibliograficko-analytického popisu, katalogu knižního dekoru a písma používaného v moravských hebrejských tiscích. Výsledkem práce je tak podrobný, sociálně orientovaný a zároveň historicky ukotvený pohled na moravský hebrejský knihtisk.

Na základě porovnání situace knihtisku, knižního obchodu a jejich regulace na Moravě a v Čechách práce poukázala na dílčí odlišnosti v organizaci cenzury a regulaci knižního obchodu v těchto zemích habsburské monarchie. Knihitisk i dovoz knih byl na Moravě oproti Čechám monopolizován, dovoz byl s výjimkami zakázán, resp. také monopolizován, a k postátnění cenzury na Moravě došlo o 25 let dříve než v Čechách.

Předkládaná práce poprvé zevrubně analyzovala moravskou tiskařskou produkci z hlediska nakládání. Údaje o způsobu financování máme přibližně u poloviny tisků, u zbývajících částí předpokládáme, že vyšly nákladem tiskárny. Tiskárna pod vedením prvních dvou majitelů (do začátku 80. let) tiskla především vlastním nákladem a vydávala nejčastěji liturgii; tento žánrový okruh zcela dominuje u zakladatele tiskárny Františka Josefa Neumanna a částečně i u vdovy Anny Františky. Nakladatelská strategie třetího majitele tiskárny, Josefa Karla Neumanna, byla proporcionálně téměř vyrovnaná: vydával nákladem autora, jeho rodiny či příbuzných, vlastním nákladem a tiskl i pro nově vzniklou nakladatelskou společnost (kompagnie). V této době se poprvé objevuje vydávání soudobé nábožensko-právní literatury místních žijících autorů, na němž tiskař částečně založil svůj obchodní model. Za jeho působení vznikla i výše zmíněná nakladatelská společnost, která financovala kromě vybavení dílny i vydání tisků různého, až protikladného zaměření. Nakladatelská strategie posledního vlastníka je nejméně zřetelná, stejně jako jeho záběr. S nakladatelsko-vydavatelským procesem souvisí i rabínské aprobace, haskamot. Podrobný průzkum haskamot v moravských tiscích napomohl k vyjasnění některých vztahů mezi autorem a nakladatelem a potvrdil, že ve sledované době převládla u haskamot funkce ochrany finančního i duševního vkladu nakladatele.

Jednou z ústředních otázek práce bylo propojení tiskárny s místními Židy: do jaké míry fungovala pro jejich potřeby a zda se v její produkci odrážejí potřeby místní židovské společnosti. Tuto otázku jsem se pokusila zodpovědět jednak skrze paratexty a dále pak analýzou žánrů v kombinaci se způsobem nakládání. Moravskou tiskařskou produkci jsem rozdělila do sedmi žánrových kategorií (viz graf 1 níže). Podrobný průzkum žánrové skladby moravské tiskařské produkce ukázal, že nejfrekventovanější byla liturgie a náboženské právo; v obou žánrových kategoriích se přitom dají vysledovat určité jevy, jež mírně přesahují dobové standardy. Těmi jsou jednak vydání modlitebních knih pro místní náboženská společenství

(obdoby náboženských bratrstev), částečně liturgie zohledňující místní praxi, ale především tisk nábožensko-právních děl (halacha) moravských žijících autorů, vycházejících většinou nákladem autorů, případně jejich rodinných příslušníků. Tímto posledně zmíněným typem produkce se moravská tiskárna lišila od hebrejské tiskárny v Praze, kde se naopak tiskly i další žánry, které v Brně nevycházely. Domnívám se, že vydání nábožensko-právních spisů soudobých lokálních autorů jsou i klíčem k novému pohledu na hebrejský knihtisk na Moravě. Svým tématem (náboženské právo) i jazykem (rabínská hebrejšтина) však tyto spisy mohly oslovit jen velmi úzkou vrstvu vzdělanců, jejich autoři přitom zároveň nebyli elitními učenici. Jejich potenciál, materiální i mentální, se brzy vyčerpал; toto konstatování můžeme ostatně vztáhnout obecněji i na celý moravský hebrejský knihtisk.

Dalším omezujícím faktorem, vyplývajícím především ze srovnání s obecným/nežidovským knihtiskem, byla malá čtenářská obec. Ve druhé polovině 18. století představovali Židé 2,2 % soudobé populace na Moravě, resp. 1,5 % v Čechách. Tato malá čtenářská obec byla, soudě podle tiskařské produkce jediné místní tiskárny, velmi tradiční, konzervativní a málo akulturovaná. Není tak překvapivé, že se na Moravě nový typ literatury, okrajově pronikající do i moravské tiskařské produkce (např. spisy vzniklé či vydávané pod vlivem haskaly) neujaly; totéž platí i o proměnách ediční praxe (překlady do němčiny tištěné hebrejským písmem).

Vzhledem k tomu, že dílnu vedli křesťané, je třeba předpokládat, že výběr textů, editorskou práci a ostatně i kontakty s klientelou dílny zastávalo postupně několik židovských spolupracovníků tiskárny, jež díky dochovaným paratextům známe jménem; někteří z nich v tiskárně vydali své spisy. Právě ty, spolu s edicemi několika místních autorů a překladatelů, jsou vedle děl soudobých moravských halachistů tou nejzajímavější částí produkce moravské hebrejské tiskárny. Jde například o kroniku zaznamenávající soudobé události v habsburské monarchii, překlady starších filosoficko-poetických skladeb s výkladem, překlad knihy Žalmů apod. Podněty k dalšímu jazykovědnému výzkumu přinesla i podrobná jazyková analýza moravských textů – identifikovala totiž několik původních moravských děl či překladů, jejichž jazyk je autentickým dokladem soudobého jazyka užívaného na Moravě.

Složitá dobová jazyková situace byla dalším negativním faktorem, který se promítl do činnosti tiskárny a omezoval recepci její produkce. Téměř 70 % tiskařské produkce moravské hebrejské tiskárny bylo v hebrejštině, zbylou část zastupovala díla v jidiš, jüdischdeutsch, němčině tištěné hebrejským písmem, případně spisy vícejazyčné tištěné kombinacemi těchto jazyků; hebrejsky přitom ve sledovaném období četlo minimum lidí. Jidiš, vernakulární jazyk aškenázských Židů, byl ve druhé polovině 18. století postupně vytlačován jüdischdeutsch, varietou němčiny. Tento

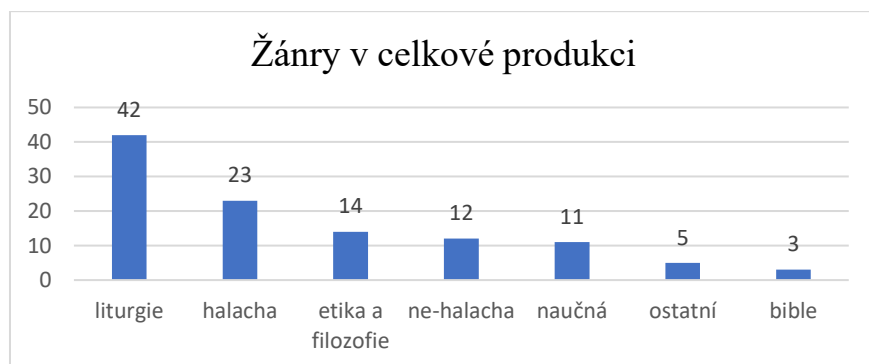
etnolekt dnes hodnotíme jako přechodnou fázi jazyka, v níž se na rozdíl od hebrejštiny a jidiš nerozvíjela svébytná literatura. Tisk v němčině hebrejským písmem, který se v několika moravských edicích objevuje rovněž, se z širšího pohledu ukázal jako neproduktivní a tento typ překladů byl jakousi slepou uličkou židovské literatury. Jako velmi omezená se ukázala možnost výzkumu recepce, což je dáno především rozptýlením židovských knihoven a knihovnic celků po druhé světové válce; totéž platí i o vlivu státních úřadů na charakter tiskařské produkce, pro nějž nemáme doklady. Chybějící doklady rovněž znemožňují hlubší výzkum obchodních strategií, distribuce a obecně knižního obchodu.

Druhý výsledek práce, předkládaný soupis a analytický popis 108 edic z Brna a Mikulova, představuje dosud nejkompletnější bibliografii moravského hebrejského knihtisku. Zpřesnil nejobsáhlejší bibliografii Ješajahu Vinograda: vyloučil některé edice, které v Brně prokazatelně nevyšly, a naopak doplnil několik nově nalezených edic. V případě pochybných či nepravděpodobných edic jsem se snažila zjistit, co starší bibliografy vedlo k jejich zaznamenání. Kompletní katalog knižního dekoru a výběrový přehled písma se zvláštním zřetelem na vyznačovací písmo může usnadnit atribuci tisků bez tiskařských či nakladatelských údajů, tisků fragmentárně dochovaných nebo s falešným impresem.

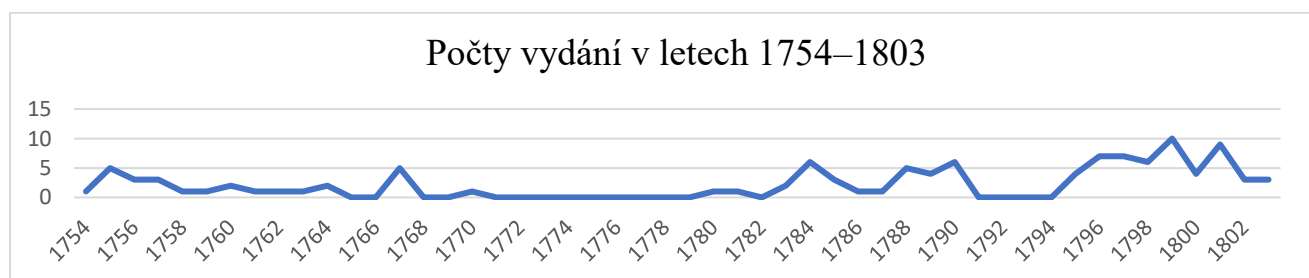
Dílní výsledky práce:

Grafy

Graf č. 1: Žánry v celkové produkci podle počtu vydání

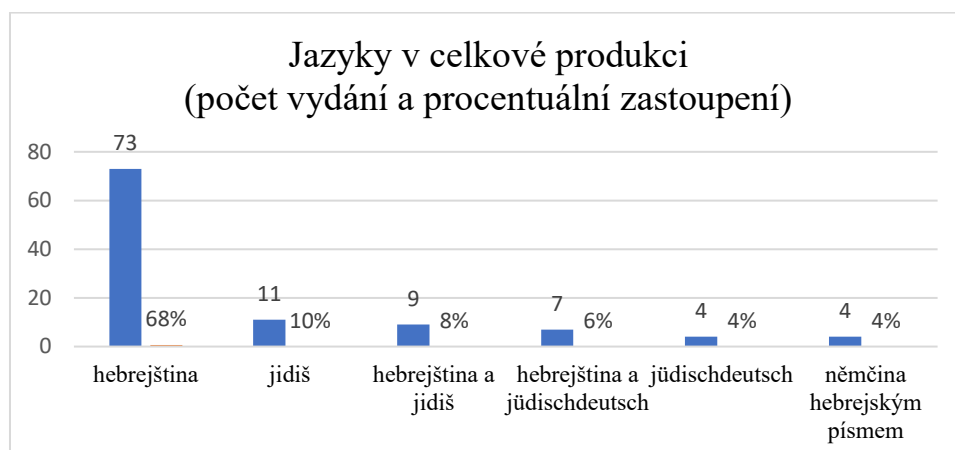

Graf č. 3: Celková produkce v letech (počty vydání v jednotlivých letech)

Graf č. 4: Zastoupení jazyků v celkové moravské tiskařské produkci

Příklad bibliografického popisu:

15

קינות לתשע באב

Ḳinot le-tiš 'a be-'av. Brno, František Josef Neumann 520 (1760). 64 ff, 4°, 20 cm

A: Arje Jehuda Lejb Sofer ben Chajim Chazan, překladatel do jidiš

Ž: Liturgie. Modlitby zvláštní. Kinot pro 9. av

J: Hebrejščina s překladem do jidiš (Soxberger: very idiomatic Yiddish)

I: *Nidpas be-Bruna ... bi-dfus ha-mešubaḥ šel Fraņš Jozef Noj Man. Gedruckt in der Königlichen Stadt Brünn. Cum Licentia Superiorum.*

Ch: *Ne 'um adonaj ha-šem meḳabeš nidhej Jišra 'el 'od aḳabeš 'alaw le-niḳabšaw* (Iz 56:8)

B: Steinschneider sl. 454 č. 2993, Vinograd 14 (chybně Josef Karl Neumann), Freimann s. 35, Nosek s. 99 č. 11, Soxberger s. 81 č. 5, BHB 000174134

E: ŽMP 62.477, ŽMP 65.591, NLI S 23 A 2489

DK NLI: https://www.nli.org.il/en/books/NNL_ALEPH001845512/NLI

T: Tištěno hebrejsky kvadrátním písmem 3 mm (10 řádků 7 cm) s instrukcemi a překladem do jidiš tištěnými jidiš písmem 2 mm (10 řádků 4 cm). Dvousloupečná sazba, místy text kinot

hebrejsky kvadrátním uprostřed zrcadla sazby „obtékán“ překladem tištěným jidiš písmem. Tradiční sazba liturgických textů s překladem.

D: TL v širším rámu portálové kompozice R1, v horní části (tympanon) rokaj, širší sloupy, uvnitř šrafované ornamenty. Název a místo vydání plným vyznačovací písmem 14 mm (název) a 12 mm (impresum), TT kvadrátním dvou velikostí 4 mm a 2 mm. Ve spodní části titulního listu, mezi chronogramem impresa, razítko R2. F. 1b, rub titulního listu vlys Vs4, f. 64b pod kolofonem viněta V7, bez dalšího dekoru.

TT: *Ḳinot le-tiš 'a be-'av im megilat ejcha im pejruš lešon aškenaz. 'Ad hena haja nignaz ašer jomru alaw r'e ze ḥadaš mi-jašan hoši 'nu mi-lešon ha-ḳodeš piršo we-be'uro 'al ha-luḥot le-ma'an jaruš bo ha-ḳore h" h iš emunim sifra devaḳna ha-'aluf hr"r Lejb Sofer ben mhr"r Ḥajim Ḥazan zš "l mi-ḳ"ḳ Poznan ḳarta ḳadiša jeḳira.*

R: F. 2a: *be-lejl tiš 'a be-'av aḥar se'uda ...*, následuje text *Ejcha* (Pláč) do f. 5a, od f. 5b text *ḳinot Zchor h" me haja lanu...*, f. 64b kolofon.

K: *Sliḳ ha-ḳinot. Ha-šem jišlah lanu be-ḳarov Mašiah šidḳejnu we-jeḳabeš pezorejnu me-'arba ' pinot. We-'az jemale šḥoḳ pejnu u-lešonejnu rinot.*

P: Steinschnider CB sl. 454 č. 2993: „... in typographia laudata Franz Jos. Neumann, cujus stemma anno fert 1755, quod de condita officina sumedum, cujus foetus primi rarissimi“. Dle BHB podle vydání Dessau 1698, vynechány haskamot, předmluvy a kina Jerušalajim..., oproti tomuto vydání navíc *Ejcha* (Pláč) bez překladu. Překladatel (BHB Libschitz, Arje Jehuda b. Chajim, Steinschneider Arje Jehuda Löb Sofer, sl. 745 č. 441) žil v době vydání (1698) v Dessau, v roce 1706 byl písařem v Berlíně, kde pracoval i jako korektor (BHB 000170836). E ŽMP 65.591 číslo válečného katalogu M6747, ŽMP 62.477 původně Židovské muzeum v Mikulově.

Prameny a sekundární literatura (výběr):

Archivní prameny:

Moravský zemský archiv v Brně, fond B 1 Gubernium (1048) 1613–1785 (1790), inv. č. 472, sign. B6, č. 58, kart. 52 a 53, Knihotiskárny

Bibliografie a katalogy:

Berlin 1995: Berlin, Charles (ed.), *Catalog of the Hebrew Collection of the Harvard College Library*, München – New Providence – London – Paris: K. G. Saur, 1995, Vol. 10, s. 24–25.

Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků do roku 1800 (BCBT), [online]

<https://bcbt.lib.cas.cz> a <https://knihoveda.lib.cas.cz/Search/Results>

Bibliography of the Hebrew Book 1470–1960 (BHB), [online]

<https://web.nli.org.il/sites/NLI/English/infochannels/Catalogs/bibliographic-databases/Pages/the-hebrew-book.aspx>

Donath 1930: Donath, Oskar, „Der Brüner hebräische Buchdruck. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte der mährischen Juden im XVIII. Jahrhundert“, *Bnai B'rith. Monatsblätter der Grossloge für den Čechoslovakischen Staat XLOBB*, 9 (November 1930), Nummer 9, s. 384–388.

Flodrová – Nosek 1975: Flodrová, Milena – Nosek, Bedřich, „Auswahlkatalog hebräischer Drucke Brüner Provenienz“, *Judaica Bohemiae* 11 (1975), č. 2, s. 83–104.

Freimann 1917: Freimann, Aharon, „Die hebräische Druckereien in Mähren“, *Zeitschrift für hebräische Bibliographie* 20 (1917), s. 33–44.

Soxberger 2015: Soxberger, Thomas, „Eighteenth Century Yiddish Prints from Brünn/Brno as documents of Language Shift in Moravia“, *Judaica Olomucensia* (2015), č. 1 (*Jewish Printing Culture between Brno, Prague and Vienna in the Era of Modernization, 1750–1850*), s. 62–89.

Vinograd 1993–1995: Vinograd, Ješa'jahu, *Thesaurus of the Hebrew Book. Listing of Books printed in Hebrew Letters since the Beginning of Hebrew Printing circa 1469 through 1863* (heb.), Jerusalem: Institute for Computerized Bibliography, vol 2, s. 109–111 (Brno), s. 480 (Mikulov).

Yaari 1961: Yaari, Avraham, *Bibliografia šel hagadot pesach mi-rešit ha-dfus we-'ad ha-jom*, Jerušalajim: Bamberger & Wahrman, 1961.

Zeitlin 1983: Zeitlin, William, *Bibliotheca Hebraica post-Mendelssohniana*, Hildesheim – Zürich – New York: Olms, 1983³ (reprint).

Elektronické zdroje:

Encyklopedie knihy: Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku, [online] <https://www.encyklopedieknihy.cz/>. Vychází z: Voit, Petr, *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha: Libri – Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2006.

Encyclopedia of Jewish Book Cultures Online, Schrijver, Emile, general ed., Leiden, The Netherlands: Brill, [online] <https://brill.com/view/db/ejbo>

Haskala.net. Das online-Lexikon zur jüdischen Aufklärung. Hg. von Christoph Schulte, [online] <https://www.uni-potsdam.de/en/haskala/index>

Knihověda.cz: Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800, [online] <https://www.knihoveda.cz/>

YIVO Encyclopaedia: The YIVO Encyclopaedia of Jews in Eastern Europe, YIVO Institute for Jewish Research, 2010, [online], <https://yivoencyclopedia.org/>

Monografie a články:

Andreatta 2011: Andreatta, Michela, „The Printing of Devotion in Seventeenth-Century Italy: Prayer Books Printed for the Shomrim la-Boker Confraternities“, in: Hacker, Joseph R. – Shear, Adam, (eds.), *The Hebrew Book in Early Modern Italy*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2011 s. 156–170.

Berger 2004: Berger, Shlomo, „An Invitation to Buy and Read: Paratexts of Yiddish Books in Amsterdam, 1650–1800“, *Book History* 7 (2004), s. 31–61.

Berger 2009b: Berger, Shlomo Z., „Jüdisch-Deutsch as a Written Dialect of Yiddish in the Netherlands“, in: Frakes, Jerold C. – Dauber, Jeremy, (eds.), *Between Two Worlds: Yiddish-German Encounters. Studia Rosentahaliana* 41 (2009), s. 13–27.

Bláha 2017: Bláha, Ondřej, „Národní jazyky v české knižní produkci druhé poloviny 18. století“, *HOP, Historie – Otázky – Problémy* 9 (2017), č. 1, s. 66–75.

Bonfil 1999: Bonfil, Robert, „Reading in the Jewish Communities of Western Europe in the Middle Ages“, in: Cavallo, Guglielmo – Chartier, Roger, (eds.), *History of reading in the West*, Amherst: University of Massachusetts Press, 1999, s. 149–178.

Bregoli 2014a: Bregoli, Francesca, *Mediterranean Enlightenment: Livornese Jews, Tuscan Culture and Eighteenth-Century Reform*, Stanford: Stanford University Press, 2014.

Bregoli 2014b: Bregoli, Francesca, „Printing, Fundraising and Jewish Patronage in Eighteenth-Century Livorno“, in: Cohen, Richard I. – Dohrmann, Natalie B. – Shear, Adam – Reiner, Elchanan, (eds.), *Jewish Culture in Early Modern Europe. Essays in Honor of David B.*

Ruderman, Cincinnati – Pittsburgh: Hebrew Union College Press – University of Pittsburgh Press, 2014, s. 250–259.

Burnett 1998: Burnett, Stephen G., „The Regulation of Hebrew Printing in Germany, 1555–1630: Confessional Politics and the Limits of Jewish Toleration“, in: Reinhart, Max – Robisheaux, Thomas, eds., *Infinite Boundaries: Order, Disorder and Reorder in Early Modern German Culture*, Kirksville: Thomas Jefferson University Press, 1998, s. 329–348.

Cermanová 2011: Cermanová, Iveta, „Mezi osvícenci, rabíny a státem: cenzura hebrejských knih v Čechách 1781–1848“ (= „Zwischen Aufklärern, Rabbinern und Staat: Die Zensur hebräischer Bücher in Böhmen 1781–1848“) *Judaica Bohemiae* 46, Supplementum (2011), s. 145–158, resp. s. 325–336.

Cermanová 2012: Cermanová, Iveta, „Úpadek a vzestup hebrejského knihtisku v Čechách 1780–1850“, in: Sixtová, Olga (ed.), *Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě*, Praha: Židovské muzeum v Praze – Academia, 2012, s. 215–237.

Cermanová 2016a: „Abraham Trebitš z Mikulova a jeho rodina“, in: Boušek, Daniel – Křížová, Magdalena – Sládek, Pavel, (eds.), *Dvarim meatim. Studie pro Jiřinu Šedinovou*, Praha: FFUK, 2016, s. 97–119.

Cermanová 2020: Cermanová, Iveta, „Official Discussions about the Toleration of Jews in Bohemia: On the Circumstances Surrounding the Issuance of the so-called Edict of Toleration in 1781“, *Judaica Bohemiae* 55 (2020), č. 1, s. 5–57.

Cermanová – Marek 2007: Cermanová, Iveta – Marek, Jindřich, *Na rozhraní křesťanského a židovského světa: Příběh hebrejského cenzora a klementinského knihovníka Karla Fischera (1757–1844)*, Praha: Národní knihovna ČR, 2007.

Cohen 2010/2011: Cohen, Hagit, „The Reception of ‘Haskalah’ Literature (Jewish Enlightenment) in Amsterdam in the Beginning of the Nineteenth Century: A Perspective from Abraham Keyser’s Library (1805)“, *Studia Rosenthaliana* 42/43 (2010–2011): *Reading Texts on Jews and Judaism in the Low Countries* (2010–2011), s. 83–105.

D’Elvert 1854: D’Elvert, Christian, *Beiträge zur Geschichte und Statistik Mährens und Österreichisch-Schlesiens, 1. Bd. Geschichte des Bücher-und Steindruckes*, Brno: Rohrer’s Erben, 1854.

Diner (ed.) 2011–2017: Diner, Dan, ed., *Enzyklopädie jüdischer Geschichte und Kultur*, Stuttgart – Weimar: J. B. Metzler Verlag, 2011–2017.

Even-Zohar 1990: Even-Zohar, Itamar, „Polysystem Studies“, *Poetics Today: International Journal for Theory and Analysis of Literature and Communication* 11 (1990), 1, s. 1–251.

Feiner 2001: Feiner, Shmuel, „The Freischule on the Crossroads of the Secularization Crisis in Jewish Society“, in: *Chevrat Chninuch Nearim. Die jüdische Frreischule in Berlin (1778–1825) im Umfeld preussischer Bildungspolitik und jüdischer Kultursreform. Eine Quellensammlung*. Herausgegeben von Ingrid Lohman mitherausgegeben von Uta Lohmann unter Mitarbeit von Britta L. Behm, Peter Detrich und Christian Bahnsen. Teil I, II, Münster – New York – Berlin: Waxman, 2001, s. 6–12.

Feiner 2002: Feiner, Shmuel, *Haskalah and History. The Emergence of a Modern Jewish Historical Consciousness*, Oxford and Portland: Littman Library of Jewish Civilization, 2002.

Feiner 2004: Feiner, Shmuel, *The Jewish Enlightenment*. Translated by Chaya Naor. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004.

Feiner 2011: Feiner, Shmuel, *The Origins of Jewish Secularization in Eighteenth-Century Europe*. Translated by Chaya Naor. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2011.

Feiner – Naimark-Goldberg 2011: Feiner, Shmuel – Naimark-Goldberg, Nathalie, *Cultural Revolution in Berlin: Jews in the Age of Enlightenment*, Oxford: Bodleian Libraries – University of Oxford, 2011.

Flesch 1930b: Flesch, Heinrich, „Das Neu-Raussnitzer Steuerbuch“, *Jahrbuch der Jüdisch-Literarischen Gesellschaft* 21 (1930), s. 89–108.

Flodrová 1970: Flodrová, Milena, „Brněňští tiskaři v 17. a 18. století“, *Brno v minulosti a dnes* 9 (1970), s. 56–80.

Flodrová 1987: Flodrová, Milena, „Brněňský knihtisk v 17. a 18. století“, in: *Knihtisk v Brně a na Moravě. Sborník z konference Brno – 4. září 1986*, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost – Státní vědecká knihovna, 1987, s. 35–42.

Fontaine – Schatz – Zwiép (eds.) 2007: Fontaine, Resianne – Schatz, Andrea – Zwiép, Irene (eds.), *Sepharad in Ashkenaz: Medieval Knowledge and Eighteenth-Century enlightened Jewish Discourse*, Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2007.

Frakes 2009: Frakes, Jerold C., „Introduction: Peermeable Cultural Borders, Yiddish-German Encounters“, in: Frakes, Jerold C. – Dauber, Jeremy, (eds.), *Between Two Worlds: Yiddish-German Encounters. Studia Rosentahaliana* 41 (2009), s. 1–12.

Freimann 1929/30: Aharon Freimann, „Die hebräischen Druckereien in Prag von 1733–1828“, *Soncino-Blätter: Beiträge zur Kunde des jüdischen Buches* 3 (1929/30), s. 113–143.

Friedberg 1937: Friedberg, Bernhard, *Toldot ha-dfus ha-ivri ba-arim ha-ele še-be-Ejropa: Avignon, ... = History of Hebrew Typography of the following Cities in Europe: Amsterdam, ... = Geschichte der Hebräischen Typographie der Europäischen Städte: Amsterdam, ... Antwerpen: s. n. 1937. Brno s. 79–82.*

Geller 2011: Geller, Ewa: „Zum Kampf gegen den „Dajtschmerismus“ in der jiddischen Sprache“, in: *Deutsch als Wissenschaftssprache im Ostseeraum – Geschichte und Gegenwart: Akten zum Humboldt-Kolleg an der Universität Helsinki, 27. bis 29. Mai 2010*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011, s. 205–217.

Gold 1929 (ed.): Gold, Hugo, (ed.), *Juden und Judengemeinde Mährens in Vergangenheit und Gegenwart*, Brno: Jüdischer Buch- und Kunstverlag, 1929.

Gries 2014: Gries, Zeev, *Book in the Jewish World, 1700-1900*, Oxford – Portland, Oregon: The Littman Library of Jewish Civilization, 2014.

Grunberger 1988: Grunberger Michael W., „Publishing and the Rise of Modern Hebrew Literature“, in: *Singer Gold, Leonard (ed.), A Sign and a Witness: 2000 Years of Hebrew Books and Illuminated Manuscripts*, New York – Oxford: New York Public Library – Oxford University Press, 1988, s. 114–124.

Gruschka 2006: Gruschka, Roland, „Der Sprachenkosmos in Isaac Euchels Komödie ‚Reb Henoch‘ und die Sprachverhältnisse der Berliner Haskala“, in: *Isaak Euchel: Reb Henoch, oder: Woß tut me damit. Eine jüdische Komödie der Aufklärungszeit. 2., durchgesehen Aufl.* Aptroot, Marion – Gruschka, Roland (Hg.), Hamburg: Buske, 2006, s. 45–66.

Gruschka 2014a: Gruschka, Roland, „Verdeutschung oder tajtsch? Bubers Schrift und die jiddische Bibelübersetzungstradition“, in: Krochmalnik, Daniel – Werner, Hans-Joachim (eds.), *50 Jahre Martin Buber Bibel*, Münster: LIT Verlag, 2014, s. 231–258.

Gruschka 2014b: Gruschka, Roland, „Westjiddisch an Rhein und Main und im übrigen Europa. Eine kurze Darstellung der historischen Sprache der Juden im westlichen Aschkenas“, in:

Grübel, Monika – Honnert, Peter (eds.), *Jiddisch im Rheinland*, Essen: Klartext, 2014, s. 15–40.

Hecht 2005: Hecht, Louise, „The beginning of modern Jewish historiography: Prague – A center on the periphery“, *Jewish History* 19 (2005), s. 347–373.

Hecht 2015: Hecht, Louise, „Christian Printers as Agents of Jewish Modernization? Hebrew Printing Houses in Prague, Brno and Vienna“, *Judaica Olomucensia* (2015), č. 1 (*Jewish Printing Culture between Brno, Prague and Vienna in the Era of Modernization, 1750–1850*), s. 30–61.

Hellmann 1936: Hellmann, Adolf, „Kleine Mitteilungen“, in: *Památník Židovského ústředního musea pro Moravsko-Slezsko = Sefer zikaron li-ftiḥat ha-muze'on ha-jehudi be-k"k N"š = Gedenkbuch im Auftrage des Kuratoriums herausgegeben von Prof. Dr. Alfred Engel*, Mikulov: Nikolsburger Judengemeinde, 1936, s. 130–133.

Hill 2013: Hill, Brad Sabin, „Hebrew Printing“, in: Khan, Geoffrey (ed.), *Encyclopaedia of Hebrew Language and Linguistics*, Leiden: Brill, 2013, s. 233–262.

Hill 2021: Hill, Brad Sabin, „The Hebrew Printed Book as Artifact“, in: *Encyclopedia of Jewish Book Cultures Online*. Schrijver, Emile, general ed., Leiden, The Netherlands: Brill, [online].

Kahn 2017: Kahn, Lily, „Yiddish“, in: Kahn, Lily – Rubin, Aron D. (eds.), *Handbook of Jewish Languages: Revised and Updated Edition*, Boston: Brill, 2017, s. 642–748.

Katz 1998: Katz, Jacob: *Out of the Ghetto: The Social Background of Jewish Emancipation 1770-1870*, Syracuse: Syracuse University Press, 1998 (1. vydání 1973).

Kestenberg-Gladstein 1964: Kestenberg-Gladstein, Ruth, „A Voice from the Prague Enlightenment“, *Leo Baeck Institute Yearbook* 9 (1964), č. 1, s. 295–304.

Kestenberg-Gladstein 1969: Kestenberg-Gladstein, Ruth, *Neuere Geschichte der Juden in den böhmischen Ländern. Erster Teil. Das Zeitalter der Aufklärung 1782–1830*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1969.

Kogman 2009: Kogman, Tal, „Baruch Lindau's Rešit Limmudim (1788) and its German source: A Case Study of the Interaction between the Haskalah and German Philantropismus“, *Aleph* 9 (2009), č. 2, s. 277–305.

Kogman 2017: Kogman, Tal, „Science and the Rabbis: Haskamot, Haskalah, and the Boundaries of Jewish Knowledge in Scientific Hebrew Literature and Textbooks“, *Leo Baeck Institute Year Book* 62 (2017), s. 135–149.

Lohmann 2006: Lohmann, Uta, „‘Sustenance for the Learned Soul’. The history of the Oriental Printing Press at the Publishing House of the Jewish Free School in Berlin“, *Leo Baeck Institute Yearbook* 51 (2006), s. 11–40.

Lohmann (ed.) 2001: *Chevrat Chninuch Nearim. Die jüdische Freischule in Berlin (1778–1825) im Umfeld preussischer Bildungspolitik und jüdischer Kultursreform*. Eine Quellensammlung. Herausgegeben von Ingrid Lohman mitherausgegeben von Uta Lohmann unter Mitarbeit von Britta L. Behm, Peter Detrich und Christian Bahnsen, Teil I, II. Münster – New York – Berlin: Waxman, 2001.

Maciejko 2014: Maciejko, Pawel, „The Rabbi and the Jesuit: On Rabbi Johathan Eibenschütz and Father Franciscus Haselbauer Editing the Talmud“, *Jewish Social Studies: History, Culture, Society* 20 (2014), nr. 2, 2014, s. 147–184.

Miller 2015: Miller, Michael L., *Moravští Židé v době emancipace*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015.

Putík 1999: Putík, Alexandr, „The Prague Jewish Community in the Late 17th and Early 18th Centuries“, *Judaica Bohemiae* 35 (1999), s. 4–140.

Putík 2012: Putík, Alexandr, „Pražská cenzura hebrejských knih v letech 1512–1670 (1672)“, in: Sixtová, Olga (ed.), *Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě*, Praha: Židovské muzeum v Praze – Academia, 2012, s. 187–212.

Raz-Krakotzkin 2004: Raz-Krakotzkin, Amnon, „Censorship, Editing, and the Reshaping of Jewish Identity: The Catholic Church and Hebrew Literature in the Sixteenth Century“, in: Coudert, Alison - Shoulson, Jeffrey S. (eds.), *Hebraica veritas? Christian Hebraists and the study of Judaism in early modern Europe*, Philadelphia: Univeristy of Pennsylvania Press, 2004, s. 125–155.

Raz-Krakotzkin 2007: Raz-Krakotzkin, Amnon, *The Censor, the Editor and the Text. The Catholic Church and the Shaping of the Jewish Canon in the Sixteenth Century*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2007.

Reiner 2007: Reiner, Elchanan, „Beyond the Realm of Haskalah. Changing Learning Patterns in Jewish Traditional Society“, *Jahrbuch des Simon Dubnow Institut* 6 (2007), s. 123–133.

Rosenfeld 1988: Rosenfeld, Moshe N., „The Development of Hebrew Printing in the Sixteenth and Seventeenth Centuries“, in: Singer Gold, Leonard (ed.), *A Sign and a Witness: 2000 Years of Hebrew Books and Illuminated Manuscripts*, New York – Oxford: New York Public Library – Oxford University Press, 1988, s. 91–100.

Rosenfeld 1995: Rosenfeld, Moshe Nathan, *Jewish Printing in Wilhermsdorf. A Concise Bibliography of Hebrew and Yiddish Publications, Printed in Wilhermsdorf between 1670 and 1739, showing Aspects of Jewish Life in Mittelfranken Three Centuries Ago based on Public & Private Collections and Genizah Discoveries. With an Appendix „Archival Notes“*, London: Moshe N. Rosenfeld, 1995.

Ruderman 2007: Ruderman, David B., „The Impact of Early Modern Jewish Thought on the Eighteenth Century: A Challenge to the Notion of the Sephardi Mystique“, in: Fontaine, Resianne – Schatz, Andrea – Zwiép, Irene, (eds.), *Sepharad in Ashkenaz: Medieval Knowledge and Eighteenth-Century enlightened Jewish Discourse*, Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2007, s. 11–22.

Ruderman 2011: Ruderman, David B., *Early Modern Jewry: A New Cultural History*, Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2011³

Ruderman 2014: Ruderman, David B., *A best-selling Hebrew Book of the Modern Era: the Book of the Covenant of Pinhas Hurwitz and its Remarkable Legacy*, Seattle – London: University of Washington Press, 2014.

Ruderman 2016: Ruderman, David B., „On the Production and Dissemination of a Hebrew Best Seller: Pinhas Hurwitz and His Mystical-Scientific Encyclopedia, Sefer Ha-Brit“, in: Blair, Anne – Goeing, Anna-Silvia (eds.), *For the Sake of Learning: Essays in Honor of Anthony Grafton*, Leiden – Boston: Brill, 2016, s. 469–480.

Sadowski 2008: Sadowski, Dirk, „Gedruckt in der Heiligen Gemeinde Jeßnitz: Der Buchdrucker Israel bar Avraham und sein Werk“, *Yearbook of the Simon Dubnow Institute* 7 (2008), s. 39–69.

Sadowski 2013: Sadowski, Dirk, „Orientalische Buchdruckerey“, in: Diner, Dan (ed.), *Enzyklopädie jüdischer Geschichte und Kultur*, Vol. 4, Stuttgart – Weimar: J. B. Metzler Verlag, 2013, s. 441–444.

Sadowski 2017: Sadowski, Dirk, „A Hybrid Space of Communication: Hebrew Printing in Jessnitz, 1718–1745“, in: Lässig, Simone – Rüttrup, Miriam (eds.), *Space and Spatiality in Modern German-Jewish History*, Oxford – New York: Berghahn, 2017, s. 215–230.

Shavit 1993: Shavit, Yaacov, „A Duty Too Heavy to Bear: Hebrew in the Berlin Haskalah, 1783–1819: Between Classic, Modern, and Romantic“, in: Glinert, Lewis (ed.), *Hebrew in Ashkenaz: a Language in Exile*, New York – Oxford: Oxford University Press, 1993, s. 111–128.

Schatz 2009: Schatz, Andrea, *Sprache in der Zerstreuung. Die Säkularisierung des Hebräischen im 18. Jahrhundert*, Göttingen: Vandhoeck & Ruprecht, 2009.

Schmelzer 1988: Schmelzer, Menahem, „Hebrew Printing and Publishing in Germany 1650–1750. On Jewish Book Culture and the Emergence of Modern Jewry“, *Leo Baeck Institute Yearbook* 33 (1988), s. 369–383.

Sidorko 2014: Sidorko, Clemens P., *Basel und der jiddische Buchdruck (1557–1612). Kulturexport in der Frühen Neuzeit*, Basel: Schwabe, 2014.

Sixtová 2006: Sixtová, Olga, *O svitku*, Praha: Židovské muzeum v Praze, 2006.

Sixtová 2012a: Sixtová, Olga, „Počátky pražské hebrejské typografie 1512–1670 (1672)“, in: Sixtová, Olga (ed.), *Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě*, Praha: Židovské muzeum v Praze – Academia, 2012, s. 75–122.

Sixtová 2012b: Sixtová, Olga, „Židovské tiskárny a tiskaři v Praze 1512–1670 (1672)“, in: Sixtová, Olga (ed.), *Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě*, Praha: Židovské muzeum v Praze – Academia, 2012, s. 33–74.

Sixtová 2016: Sixtová, Olga, „*Haskamot* v pražských hebrejských tiscích staršího období (do roku 1669)“, in: Daniel Boušek – Magdalena Křížová – Pavel Sládek, (eds.), *Dvarim meatim. Studie pro Jiřinu Šedinovou*, Praha: FFUK, 2016, s. 97–119.

Sixtová 2017: Sixtová, Olga, *Hebrejský knihtisk v Praze 1512–1672*. Disertační práce, Praha: Filosofická fakulta, 2017. <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/104032/>

Sixtová 2020: Sixtová, Olga, „Praví překladatel: Paratexty překladové literatury v jidiš vydané v Praze v letech 1595 až 1600“, in: Hradilová, Marta – Jelínková, Andrea – Veselá, Lenka (eds.), *Paralelní existence. Rukopisy a tisky v českých zemích raného novověku*, Praha: Academia, 2020, s. 137–154.

Sixtová (ed.) 2012: Sixtová, Olga (ed.), *Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě*, Praha: Židovské muzeum v Praze – Academia, 2012.

Sládek 2012: Sládek, Pavel, „Tištěná kniha v židovské kultuře 15. a 16. století“, in: Sixtová, Olga (ed.): *Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě*. Praha: Židovské muzeum v Praze – Academia, 2012, s. 9–30.

Sládek 2020a: Sládek, Pavel, „Even ha-‘ezer (Praha 1610): Několik poznámek k tištěné produkci učené literatury v hebrejštině“, in: Hradilová, Marta – Jelínková, Andrea – Veselá, Lenka (eds.), *Paralelní existence. Rukopisy a tisky v českých zemích raného novověku*, Praha: Academia, 2020, s. 105–136.

Sládek 2021: Sládek, Pavel, „Printing of Learned Literature in Hebrew, 1510–1630“, in: Dillenburg, Elisabeth – Louthan, Howard – Thomas, Drew B., *Print Culture at the Crossroads: The Book and Central Europe*, Leiden – Boston: Brill, 2021, s. 387–410.

Sládek 2023: Sládek, Pavel, „‘Before the Law’. Jewish Correctors of Early Printed Books“, in: Della Rocca de Candal, Gerri – Grafton, Anthony – Sacht, Paolo: *Printing and Misprinting. A Companion to Mistakes and In-House Corrections in Renaissance Europe*, Oxford: OUP, s. 259–275.

Soukup 2021: Soukup, Daniel, „Péče církve o židovské konvertity a její reflexe v agendě jezuity Francisca Haselbauera (1677–1756)“, in: Prchal Pavličková, Radmila – Coufalová, Iveta – Ferencová, Hana a kol., *Vytváření konvertity. Jazyková a vizuální reprezentace konverze v raném novověku*, Praha: NLN, 2021, s. 247–279.

Soxberger 2015: Soxberger, Thomas, „Eighteenth Century Yiddish Prints from Brünn/Brno as documents of Language Shift in Moravia“, *Judaica Olomucensia* (2015), č. 1 (*Jewish Printing Culture between Brno, Prague and Vienna in the Era of Modernization, 1750–1850*), s. 62–89.

Steinschneider 1850: Steinschneider, Moritz, „Jüdische Literatur“, in: Ersch, J. S. – Gruber, J. G. (eds.), *Allgemeine Encyclopaedie der Wissenschaften und Kuenste, Zweite Section, Theil 28*, Leipzig: F. U. Brockhaus, 1851, s. 21–94.

Steinschneider – Cassel 1938: Steinschneider, Moritz – Cassel, David, *Jüdische Typographie und jüdischer Buchhandel*, Jerusalem: Bamberger & Wahrman, 1938.

- Šimeček 2011: Šimeček, Zdeněk, *Knižní obchod v Brně od sklonku 15. do konce 18. století*, Brno: Statutární město Brno – Archiv města Brna, 2011, zejména kapitola V, *Exkurs. Obchod s tisky hebrejskými*, s. 416–426.
- Teplitsky 2013: Teplitsky, Jehoshua, „Jewish Money, Jesuit Censors and the Habsburg Manarchy: Politics and Polemics in Early Modern Prague“, *Jewish Social Studies: History, Culture, Society* 19 (2013), No. 3, s. 109–138.
- Teplitsky 2019: Teplitsky, Jehoshua, *Prince of the Press: How One Collector Built History's Most Enduring and Remarkable Jewish Library*, New Haven – London: Yale University Press, 2019.
- Van der Haegen 2001: Van der Haegen, Pierre L., *Der frühe Basler Buchdruck. Ökonomische, sozio-politische und informationssystematische Standortfaktoren und Rahmenbedingungen*, Basel: Schwabe & Co. AG Verlag, 2001.
- Visi 2012: Visi, Tamás, „A Moravian Defence of Orthodoxy: Mordecai Benet and the Rabbinic Literary System“, *Jewish Culture and History*, 13 (2012), Nr. 2–3, s. 173–193. DOI:10.1080/1462169X.2012.729975
- Voit 2006: Voit, Petr, *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha: Libri – Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2006.
- Wexler 1981: Wexler Paul, „Ashkenazic German“, *International Journal for the Sociology of Language* 30 (1981), s. 119–130.
- Wolf 1863: Wolf, Gerson, „Auto da Fé judischer Bücher in Prag 1714“, *Ha-mazkir. Hebraeische Bibliographie* 6, 1863, s. 35–39.
- Zinberg 1975: Zinberg, Israel, *A History of Jewish Literature. Vol. 7: Old Yiddish Literature from Its Origins to the Haskalah Period*, Cincinnati – New York: Hebrew Union College Press – Ktav Publishing House, 1975.
- Zinberg 1976: Zinberg, Israel, *A History of Jewish Literature. Vol. 8: The Berlin Haskalah*. Cincinnati – New York: Hebrew Union College Press – Ktav Publishing House, 1976.
- Zuber 2003: Zuber, Rudolf, *Osudy moravské církve v 18. století II*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003.

Odborná činnost (výběr) a přehled zaměstnání

1996–2004 – Židovské muzeum v Praze, knihovna (kurátor historického knižního fondu, katalogizátor hebraik, vedení provenienčního průzkumu historického knižního fondu)

2009 – dosud Knihovna AV ČR, knihovnědné oddělení (heuristika a práce na sestavování české národní retrospektivní bibliografie cizojazyčných bohemik *Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků do roku 1800*, vlastní odborná činnost, zkoumaná témata: česká knižní kultura 16.-18. století, židovská knižní kultura)

2012– dosud, redakční rada časopisu *Knihy a dějiny*, od 2020 výkonná redaktorka

2022 – dosud, členka poradního sboru pro sbírkotvornou činnost Knihovny Národního muzea.

Publikační činnost (výběr)

Braunová, Andrea, „Origin of the Book Collection of the Library of the Jewish Museum in Prague“, *Judaica Bohemiae* 36, 2000, s. 160–172.

Jelínková, Andrea, „Books in the Terezín Ghetto and Their Post-War Fate“, *Judaica Bohemiae* 47/ 1, 2012, s. 85–107.

Jelínková, Andrea, „Hebrejský knihtisk na Moravě na počátku 17. století“, in: Sixtová, Olga (ed.), *Hebrejský knihtisk v Čechách a na Moravě*. Praha: Židovské muzeum v Praze – Academia, 2012, s. 153–163 [samostatně česky a anglicky]

Jelínková, Andrea, „Nidpas ba-Ir ha-Mehulala Brin. The First Years of the Brno Hebrew Printing House and a Bibliography of Printed Books from 1754–1760“, *Judaica Bohemiae* 50, 2015/2, s. 91–107.

Jelínková, Andrea, „Tři málo známá brněnská hebraika“, in: Daniel Boušek – Magdalena Křížová – Pavel Sládek, (eds.), *Dvarim meatim. Studie pro Jiřinu Šedinovou*, Praha: FFUK, 2016, s. 120–126.

Jelínková, Andrea, „Žánry a témata v produkci českých tiskáren 16. století – nové možnosti zkoumání“, *Knihy a dějiny* 25/1–2 (2018), s. 23–46.

Jelínková, Andrea, „Erstlich gedruckt zu Prag – k přetiskování bohemikálních zpravodajských tisků 16. a začátku 17. století“, in: Hradilová, Marta – Tošnerová, Marie (eds.), *Jakž lidé*

hodnověrní zprávu činí. Formy písemné komunikace v raném novověku. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2018, s. 169–189.

Jelínková, Andrea, „’Ohncensurirte viel übles in sich enthaltende bücher‘. On the Registration and Censorship of Hebrew Books in Moravia in the Mid-18th Century“, *Judaica Bohemiae* 54/2, 2019, s. 5–30.

Jelínková, Andrea, „The Haskalah in Brno (Brünn)? Enlightenment Works Produced by the Moravian Hebrew Printing Press“, *Judaica Bohemiae* 56/2, 2021, s. 23–45.

Jelínková, Andrea, „From Mikulov to Brno: the Neumann Printing House and its Production“, *Knihy a dějiny* 28/ 1–2, 2021, s. 6–38 [česky a anglicky]

Jelínková, Andrea, „The Publishing Practice and Reading Culture of Moravian Jews in the Second Half of the 18th Century“, *Judaica Bohemiae* 57/1, 2022, s. 33–62.

Jelínková, Andrea, *Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků*, Praha: Academia 2022. 20 s., edice Věda kolem nás.

Braunová, Andrea – Polakovič, Daniel, „Additions to the Catalogue of Prague Hebrew Prints from the Collection of the Jewish Museum in Prague“, *Judaica Bohemiae* 33, 1997 [1998], s. 109–131.

Ediční práce:

Hradilová, Marta – Jelínková, Andrea – Veselá, Lenka (eds.), *Paralelní existence. Rukopisy a tisky v českých zemích raného novověku*, Praha: Academia, 2020.

Baďurová, Anežka – Boldan, Kamil – Jelínková, Andrea – Vaculínová, Marta (eds.), *Humanismus v rozmanitosti pohledů. Farrago festiva Iosepho Hejnic nonagenario oblata*, Praha: Knihovna AV ČR, 2014.

Císařová Smítková, Alena – Jelínková, Andrea – Svobodová, Milada (eds.), *Libri magistri muti sunt. Pocta Jaroslavě Kašparové*, Praha: Knihovna AV ČR, 2013.